

Розділ 1

РОЛЬ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ В ТРАНСКОР- ДОННОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ ЗАКАРПАТТЯ

УДК 339.94:352.07(477.87)

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У РОЗВИТКУ ТРАНСКОР- ДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЄС НА СХІД

С.В. Сембер

У статті сформульовані необхідні передумови для транскордонного співробітництва, розкрито їх суть, висвітлено роль органів місцевої влади у розвитку транскордонного співробітництва на Закарпатті з урахуванням суспільних перетворень в Україні та країнах Центрально-Східної Європи. Для більш глибокого дослідження ролі місцевих органів влади Закарпаття в транскордонній співпраці у повоєнні роки його структурізовано на три періоди. Висвітлено міжнародну та національну організаційно-правову систему, яка прямо або опосередковано сприяла зміцненню ролі місцевих органів влади в транскордонній співпраці. Розкрито роль місцевої влади у розбудові інституційної бази транскордонного співробітництва, їх підготовку до співпраці в умовах реального сусідства з Європейським Союзом. Показано процес пошуку місцевими органами влади нових форм, методів, інструментів і механізмів для вдосконалення цієї співпраці. На основі проведеного аналізу для місцевих властей зроблено відповідні висновки та пропозиції, які сприятимуть транскордонній співпраці у нових умовах.

Ключові слова: *транскордонне співробітництво, місцеві органи влади, необхідні передумови, Євросоюз, угоди, договори, закони, конвенція, партнерство, Єврорегіон, програми, стратегії, агентство, бізнес-інкубатор.*

ВСТУП

У 2005 році світова громадськість відзначила 25-річчя Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Мадрид, 21 травня 1980 р.) і 20-річчя Європейської Хартії з питань місцевого самоврядування (Страсбург, жовтень 1985 р.). Ці важливі документи, за своїм змістом, відіграли важливу роль у розвитку транскордонного співробітництва у країнах Центрально-Східної Європи. Мають вони історичне значення і для місцевих властей прикордонних регіонів України по становленню та розвитку транскордонної співпраці. З часу прийняття цих документів в Європі пройшли великі інтеграційні процеси, які сприяли подальшому економічному і політичному зростанню країн-членів ЄС, укріпленню їх позиції на світовій арені.

Сембер Степан Васильович - к.е.н., доцент, директор Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України, завідувач кафедри банківської справи економічного факультету Ужгородського національного університету.

Європейські політики і науковці вже у 1960-70-х роках усвідомили значимість та важливість транскордонної співпраці. В Європейському Союзі транскордонне співробітництво стало необхідним через дві причини: перша – створення єдиного внутрішнього ринку, друга – зміни на кордонах, які проходили у державах Західної і Центрально-Східної Європи, в т.ч. і кордонах колишнього Радянського Союзу.

Як правило, прикордонні території мають не вигідне соціально-економічне розташування, малозаселені, з нерозвиненою інфраструктурою і асиметричним економічним розвитком щодо прикордонних територій сусідніх держав.

Економічний розвиток прикордонних зон у країнах Західної і Центральної Європи, у результаті впровадження транскордонної співпраці, був прискорений і зростаючий.

Результати транскордонної співпраці у країнах Центрально-Східної Європи, методи, форми, механізми й інструменти її реалізації є об'єктами досліджень для українських науковців і критеріями впливу політиків на громадську думку по становленню і розбудові демократичного

суспільства в Україні з економікою ринкового типу.

Такими дослідженнями на Закарпатті займалися науковці П.Студеняк і Б.Дяченко [1], Е.Кіш [2], С. Мітряєва [3], В. Мікловда [4], Т. Сергієнко [5] С.Слава [6], Е. Ландовський [7]. У своїх дослідженнях вони розкрили історію розвитку транскордонної співпраці на Закарпатті в післявоєнний період між прикордонними територіями України, Угорщини, Словаччини, Польщі і Румунії. Опираючись на набутий досвід Європи в економічному розвитку прикордонних територій, наші науковці і політики пропонують нові підходи транскордонної співпраці. Науковці беруть активну участь у розробці концепцій і стратегій транскордонної співпраці між прикордонними регіонами сусідніх держав, прогнозують ймовірні переваги і виклики для інтеграційних процесів України з Євросоюзом і транскордонної співпраці при спільному кордоні України з ЄС.

По цій проблематиці на Закарпатті проведено цілий ряд міжнародних конференцій, семінарів, "круглих столів".

Зокрема:

- "Круглий стіл" - "Безпосереднє сусідство України з ЄС: закриті кордони чи нові імпульси до співпраці?" 2002 р. Організатори - Національний інститут стратегічних досліджень (Закарпатський філіал), Фонд регіонального розвитку "Закарпаття".

- Конференція - "Закарпаття та його сусіди". 2003р. Організатори - Закарпатська ОДА, Закарпатська обласна рада, Агентство регіонального розвитку "Закарпаття", Єврокомісія.

- Семінар - "Регіональна політика ЄС після його розширення"

З вищесказаного можемо зробити висновок, що дослідження процесу транскордонного співробітництва є дуже актуальним, необхідним і своєчасним.

У відповідності до Закону України "Про транскордонне співробітництво" [8] ст.1 - "суб'єкти транскордонного співробітництва-територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України..."

Окремого цілісного дослідження про роль суб'єкта транскордонного співробітництва-місцевих органів виконавчої влади України в розвитку транскордонного співробітництва ми не зустрічали, тим більше в період розширення ЄС на Схід.

Розкриття ролі місцевих органів виконавчої влади України в транскордонній співпраці ми будемо проводити на матеріалах Закарпатської області.

Для розкриття поставленого завдання було використано історичний досвід транскордонної

співпраці в Закарпатті, досвід Західних і Центральних країн Європи, чинне законодавство України, ратифіковане Україною Європейське законодавство, чинні договори та угоди, які прямо або опосередковано мають відношення до транскордонного співробітництва. При розкритті поставленої мети використана оцінка емпіричного опитування представників виконавчої влади органів місцевого самоврядування міст і сіл Закарпаття та районних державних адміністрацій відповідальних за даний напрямок роботи. Це опитування проведено співробітниками Закарпатського регіонального центру соціально - економічних та гуманітарних досліджень НАН України в червні-серпні 2005 року.

На основі проведеного дослідження сформовані відповідні висновки і вироблені пропозиції для місцевої влади по розвитку і вдосконаленню транскордонного співробітництва в цей період.

І НЕОБХІДНІ УМОВИ ТРАНСКОР- ДОННОЇ СПІВПРАЦІ

Трансдордонне співробітництво ми розглядаємо як процес, що забезпечує соціально-економічний розвиток прикордонних територій, які, як правило, відносять до периферійних, економічно слабозрозвинутих, з нерозривною інфраструктурою, низьким рівнем життя.

Для якісного здійснення процесу трансдордонної співпраці необхідні відповідні передумови. Основи з цих передумов наступні:

- побудова незалежної, демократичної, соціальної, правової держави з ринковою економікою;

- децентралізація державної влади;

- підписання Договорів про добросусідські відносини та співробітництво з сусідніми державами: Угорщиною, Польщею, Словаччиною, Румунією;

- створення власної нормативної бази та ратифікація європейських законів, які прямо чи опосередковано мають відношення до трансдордонної співпраці;

- структурна перебудова економіки України;

Побудова незалежної демократичної, соціальної, правової держави з ліберальною ринковою економікою створює реальні умови по реалізації так званих чотирьох свобод: вільного руху товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Саме ці свободи є необхідною передумовою результативної трансдордонної співпраці.

Прийняття Закону України "Про місцеве самоврядування" (№ 280/37 - ВР від 21 травня 1997 року) [9] децентралізувало представницьку владу, зробило сильною сільську, селищну і міську

влади через прямі вибори сільських, селищних і міських голів. А Закон України "Про місцеві державні адміністрації" (№ 586 – XIV від 09 квітня 1999 року) [10] – централізував районну і обласну виконавчі влади. Міцна місцева і регіональна влада здатна продукувати дієві стратегії та програми транскордонної співпраці, організувати їх реалізацію, впливати на державну владу по впровадженню необхідної законодавчої та нормативної бази, вирішувати питання фінансування з державного бюджету, приймати активну участь у розробці та реалізації проектів транскордонного співробітництва.

Важливим моментом у становленні та розвитку транскордонної співпраці було підписання Договорів про добросусідські відносини та співробітництво між Україною та Угорщиною (грудень 1991 року), між Україною та Польщею (травень 1992 року), між Україною та Словаччиною (червень 1993 р.), між Україною та Румунією (червень 1997 року)

До перших міжнародних та національних нормативно-правових актів, які сприяли транскордонній співпраці між Україною та країнами Східної Європи, можна віднести наступні:

- "Основні напрямки зовнішньої політики України" (прийняті в 1993 р.); [11]

- Європейська Хартія місцевого самоврядування (Страсбург, 1985 р.) ратифікована ВРУ в 1997 році; [12]

- Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (м. Мадрид, 21 травня 1980 року) до якої Україна приєдналася в 1993 році; [13]

- Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС (укладена 14 червня 1994 року і набрала чинності 1 березня 1998 року); [14]

- Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу (затверджена Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615); [15]

- Програма інтеграції України до Європейського Союзу (затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2000 року № 1072). [16]

Використання створеної організаційно-правової системи забезпечило необхідні передумови розвитку транскордонної співпраці.

Структурна перебудова економіки України розпочалась із прийняття Законів України "Про приватизацію невеликих підприємств" (06 березня 1992р., № 2171-ХІІ) [17], "Про приватизацію державного майна" (березень 1992р., № 2163-ХІІ) [18], "Про приватизацію державних підприємств" (лютий 1997р., № 89/97-ВР) [19], "Про власність" (лютий 1991р., № 697-ХІІ) [20], "Про господарські товариства" (вересень 1991р., № 1676-ХІІ) [21].

На даний час в Закарпатті структуризація економіки завершена. Створено близько 15000 суб'єктів малого і середнього бізнесу, що об'єктивно сприяє швидкому налагодженню транскордонного співробітництва.

2 ПЕРІОДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ

У плані дій Україна – ЄС [22], який був підписаний 20 лютого 2005 року, зазначені нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва. У ньому закладені основні пріоритети діяльності державних органів влади по прискоренню входження України до ЄС. Значна увага в Плані дій Україна – ЄС приділена транскордонному співробітництві, як формі та засобу пошкваллення ширших загальноєвропейських інтеграційних тенденцій.

У цьому Плані окреслено шляхи вирішення питань, які мають безпосередній чи опосередкований транскордонний ефект, а саме:

- зменшення розриву між рівнями розвитку регіонів та покращення можливостей для місцевого розвитку;

- сприяння сталому розвитку регіонів та адміністративно-територіальних одиниць;

- удосконалити функціонування митниці, спростити та модернізувати митні процедури на кордонах і всередині держави;

- налагодити діалог щодо політики у сфері підприємництва з метою удосконалення адміністративних та регулярних умов діяльності компаній; розвинути законодавчу та адміністративну бази України з метою стимулювання розвитку малих та середніх підприємств відповідно до статті 73 УПС;

- реалізувати заходи забезпечення створення умов якісного управління у сфері навчального середовища та започаткування їхнього впровадження;

- вжити заходи для запобігання погіршення стану навколишнього середовища, захисту здоров'я людей; досягнення раціонального використання природних ресурсів відповідно до зобов'язань Йогансбурзького саміту;

- розширювати співробітництво у сфері навколишнього середовища;

- посилювати культурне та аудіовізуальне співробітництво;

- сприяти співробітництву у сфері громадянського суспільства;

- розширювати контакти та співробітництво на транскордонному та регіональному рівнях з сусідніми новими державами-членами ЄС. Шляхом використання можливостей та викликів, що виникають у зв'язку із розширенням ЄС.

Для вирішення перерахованих питань органи Закарпатської регіональної та місцевої влади повинні були активно взятися за реалізацію наступного кола основних завдань:

- розробити стратегію сталого регіонального розвитку Закарпаття та адміністративно-територіальних одиниць до 2015 року, в яких окремий розділ присвятити розвитку транскордонної співпраці;

- впровадити заходи по створенню адміністративних структур і процедур для забезпечення стратегічного планування сталого розвитку та узгодження дій між відповідними зацікавленими сторонами з урахуванням розширення ЄС на Схід;

- розробити та впровадити на контрольно-пропускних митних переходах "одне вікно" для всієї документації, пов'язаної із зовнішньоторговельними операціями;

- впровадити механізми постійного інформування та надання консультацій суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності щодо законодавства та процедур здійснення експортно-імпорتنних операцій;

- започаткувати діалог за участі Єврокомісії та органів регіональної влади, наукових кіл, суб'єктів підприємництва, неурядових організацій з метою обміну інформацією по найкращих досвідах організації транскордонного співробітництва та діяльності в ньому суб'єктів підприємництва та наукових організацій, визначення проблемних питань. Цей діалог повинен проводитися у відповідності до положень Європейської хартії щодо малих підприємств.

- поновити або заключити нові договори на транскордонне співробітництво з країнами-членами ЄС, в яких обов'язково обговорити співпрацю в культурній, науковій сфері, в сфері охорони навколишнього середовища і протипаводкової діяльності;

- забезпечити впровадження діючого законодавства щодо транскордонного співробітництва;

- підвищити ефективність проектів та програм у сфері транскордонної співпраці.

Вивчення діяльності Закарпатської регіональної влади та органів місцевого самоврядування показало, що прикордонна співпраця на Закарпатті, після входження його до складу Української РСР, має свою історію розвитку і становлення. На протязі всього цього періоду роль органів місцевої влади була вирішальною, але її значення і вплив на цей процес змінювався із зміною суспільних відносин в Україні.

Післявоєнну транскордонну співпрацю на Закарпатті можна структурувати на три періоди:

- перший – це роки керування комуністичного режиму (1945-1990 р.р.);

- другий – це роки становлення незалежної України, роки побудови демократичного, соціального, правового суспільства з економікою ринкового типу, роки становлення і розвитку Європейського Союзу і наближення його простору до кордонів України (1990-2004 р.р.);

- третій – це розвиток транскордонного співробітництва після розширення ЄС (2004 р. і по даний час).

У 1956 році ЦК КПРС і Радянський уряд прийняли погоджене з партіями і урядами європейських соціалістичних країн рішення про встановлення прикордонних дружніх зв'язків між областями СРСР і воєводствами, округами, областями і повітами ПНР, ЧССР, УНР, СРР.

Це рішення стало правовою базою для прикордонної співпраці і створення умов для її вдосконалення, розширення і поглиблення.

На виконання цього рішення вже у вересні-жовтні 1956 року Закарпатський обком КПУ уклав договори на співпрацю між Закарпатською областю УРСР і Східнословачьким краєм ЧССР, між Закарпатською областю УРСР і Саболч-Салматорською областю УНР, між Закарпатською областю УРСР і Сатумарським повітом СРР.

Досліджуючи перший період транскордонної співпраці, можна опертись на висновки авторів наукової праці [1], в якій вони, зокрема, показують, що перший період: "... можна поділити на два етапи.

Перший етап прикордонного співробітництва бере відлік з кінця 40-х – початку 50-х років і завершується наприкінці 60-х років. Характерним для першого етапу є те, що в цей час переважали форми співробітництва, які не вимагали спеціального механізму регулювання процесів, могли існувати без застосування валютних розрахунків, які б не суперечили жорсткій моногамії держави на зовнішньоекономічну діяльність і які б відповідали інтересам сусідніх країн у їх планово-економічному розвитку програм соціалістичної економічної інтеграції.

На першому етапі функціонування прикордонного співробітництва існували такі форми, як обмін передовим досвідом роботи в різних напрямках і галузях діяльності, надання всебічної допомоги партнерами один одному на безвалютній основі через встановлення прикордонного товарообміну, торгівлі між торговельними організаціями прикордонних областей.

Набуло особливої актуальності прикордонне співробітництво у розвитку і взаємодії прикордонної транспортної інфраструктури.

Перший "доінтеграційний" етап прикордонного співробітництва, який здійснювався у простих формах взаємозв'язку, відіграв важливу роль у зміцненні стосунків між колективами

суміжних прикордонних територій, став важливою передумовою переходу до наступного етапу у прикордонному економічному співробітництві – “інтеграційного”.

Другий етап у розвитку прикордонного співробітництва Закарпатської області бере свій початок в 1971 році і пов'язаний з прийняттям країнами-членами РЕВ Комплексної програми поглиблення і удосконалення співробітництва та розвитку соціалістичної економічної інтеграції. Цей етап продовжувався аж до 90-х років.

Особливість цього етапу полягала в тому, що форми прикордонних зв'язків усе більше охоплювали виробничу, науково-технічну сферу, активно сприяли процесам реалізації інтеграційних програм у рамках співробітництва країн-членів РЕВ. Набував поширення обмін передовим досвідом, динамічно зростала прикордонна торгівля, налагоджувалися прямі виробничі зв'язки, пробивала собі дорогу міжнародна кооперація, спільна виробнича діяльність.

Тодішні центральні органи влади СРСР усвідомлювали важливість прикордонної співпраці між країнами РЕВ в інтеграційних просторах, всю відповідальність за їх організацію і розвиток покладали на обласні комітети партії. Тому ці зв'язки прийнято було називати зв'язками по лінії місцевих партійних органів.

Звідси і робимо висновок, що органи місцевої влади мали монопольне право на організацію транскордонної співпраці в першому періоді його розвитку.

Другий період транскордонного співробітництва починається з розпаду світової соціалістичної системи. У 1989 році у країнах Східної Європи пройшли демократичні революції, до влади прийшли правоцентристські сили.

Демократичні перетворення в 1990 роках, які проходили у країнах Центрально-Східної Європи, змінювали свідомість та прагнення населення Закарпаття, формували в нього нові підходи до соціально-економічного розвитку краю, до формування місцевої влади.

У 1990-х роках до влади в більшості органів місцевого самоврядування Закарпаття прийшли демократи - трибуни, які вже свідомо сповідували принципи демократичної розбудови суспільства.

Для кінцевого переконання населення краю у перевагах демократичного суспільства, ринкової економіки, для запровадження цих стандартів господарювання на ввірених їм територіях, місцеві органи влади на перших етапах розбудови незалежної України використовували транскордонну співпрацю, як метод пізнання і переконання населення краю щодо переваг демократичного суспільства з ринковою економікою.

На початку становлення незалежної України в період відсутності відповідної законодавчої бази місцевій і регіональній владі потрібно було шукати нові форми і інструменти транскордонної співпраці. Ужгородська міська влада використала для цього історичні надбання.

Немалу роль у зміцненні і розширенні дружніх зв'язків з угорськими містами відіграло рішення Ужгородської міської влади про відкриття в м. Ужгороді пам'ятника угорському поету-патріоту Шандору Петефі в 1990 році. День відкриття пам'ятника став великою подією в житті двох народів. На відкриття пам'ятника в Ужгород приїхали Президент Угорщини Арпад Генц та голова Верховної Ради України Леонід Кравчук. [7]

За допомогою депутатів – угорців в міській раді були відновлені контакти з депутатським корпусом і керівництвом міст Угорщини - Ніредьгази та Мішкольца. Це стимулювало до співпраці органи влади місцевого самоврядування, бізнесменів наших міст, освітянські, медичні та художні колективи.

У грудні 1991 року між меріями міст Ужгорода і Ніредьгази був підписаний перший договір побратимства в незалежній Україні.

Продовжувались створювати угорсько-українські спільні підприємства. При організаційній та фінансовій підтримці угорського підприємця з Будапешта Дюлі Чонки в серпні 1991 року з ініціативи Ужгородської міської влади організовується міжнародна виставка “Експо – 91”, в якій взяли участь біля 120 фірм з Угорщини, Словаччини, Польщі, України і Росії.

На запрошення керівництва міста виставку відвідали делегації на чолі з міськими головами міст: Івано-Франківська, Львова (Україна); Ніредьгази, Мішкольца (Угорщина); Кошице, Спіска Нова Вес, Пряшева (Словаччина); Бжешова (Польща). У період проведення виставки ужгородським міським головою був організований прийом присутніх мерів, на якому вперше було піднято питання про створення Асоціації міст Карпатського регіону-інструменту по розвитку транскордонної співпраці.

У 1992 році керівництво Закарпатської ОДА організувало службову поїздку всіх керівників районів і міст області для вивчення досвіду роботи органів місцевого самоврядування Михайловецького округу Словаччини.

Під час зустрічі нашим керівникам рекомендувалось відновити побратимські зв'язки або організувати нові.

16 січня 1993 року мерами міст Кошице і Ужгорода було підписано договір про співробітництво між містами.

Наступним кроком для покращення транскордонної співпраці була ініціатива Ужгородської

міської ради відкрити Угорське консульство в м. Ужгороді. Депутати-угорці міської ради приклали до цього немало зусиль, а міська влада для розміщення консульства виділила приміщення, а для проживання консулів - житло.

Угорське консульство було відкрито в 1992 році. Це спрощувало оформлення виїзних документів, створювало умови для нормальної співпраці. У цей період контакти між містами носили пізнавальний характер і, в основному розвивались гуманітарні зв'язки. У 1993 році Україна приєдналась до Європейської ринкової конвенції про транскордонне співробітництво [13], а у 1997 році Верховною Радою України була ратифікована Європейська хартія місцевого самоврядування [12].

З ініціативи регіональних влад прикордонних адміністративно-територіальних одиниць Угорщини, України, Словаччини, Польщі і Румунії, у лютому 1993 року було засновано міжнародну асоціацію "Карпатський Єврорегіон" (КЄ), який став організаційною формою транскордонного співробітництва загальноєвропейського типу.

Участь України в асоціації КЄ має важливе стратегічне значення. Вона не обмежується партнерством і транскордонною співпрацею між прикордонними областями країн-учасниць, а й являє собою важливий інтеграційний інструмент для розвитку і поглиблення загальноєвропейських інтеграційних процесів. Вже створена організаційно-правова система транскордонного співробітництва, яка складається з двох підсистем: міжнародно-правової та національної. У цей період ініціатива у формуванні транскордонної співпраці переходить від місцевої влади до регіональної.

Так, у 1999 році Закарпатською обласною радою підписується Рамкова угода про міжрегіональне співробітництво між Закарпатською областю України і Кошицьким краєм Словацької республіки. У 2000 році укладається Угода про співробітництво між Пряшівським крайським урядом Словацької республіки і Закарпатською обласною адміністрацією, Україна. 6 жовтня 2000 року у м. Ніредьгаза (Угорщина) було підписано міжнародну тристоронню угоду "Інтеррегіо" про транскордонне співробітництво Закарпатської області (Україна), області Саболч – Сатмар – Берег (Угорщина), Сату – Марського повіту (Румунія) для розвитку транскордонного співробітництва на рівні місцевих органів самоврядування. 21 червня 2002 року було укладено Угоду про транскордонне співробітництво між Закарпатською обласною державною адміністрацією України та Підкарпатським воєводством Республіки Польща.

У 2000 році було укладено Угоду про міжрегіональне співробітництво між Закарпатською областю України та Повіту Марамуреш Республіки Румунія.

Основні положення цих Рамкових Угод направлені на розвиток транскордонної співпраці в економічній, гуманітарній, екологічній сферах, на розбудову прикордонної інфраструктури, на обмін інформацією, на гармонізацію законодавчої і нормативної бази, на підтримку гармонійних відносин між населенням прикордонних територій.

Показовим прикладом реальної та стратегічно виваженої транскордонної співпраці на рівні регіональної влади є:

* Концепція спільного розвитку прикордонних територій України і Угорщини, схвалена Закарпатською обласною радою в червні 2003 року.

Головною метою цієї Концепції є максимальне використання можливостей транскордонного співробітництва між двома прикордонними регіонами сусідніх країн, направлених на гармонізацію умов соціально-економічного розвитку і забезпечення добробуту населення цих регіонів.

* Стратегія розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні "Карпати 2003-2011", ініційована Закарпатською обласною державною адміністрацією та Закарпатською обласною радою і підтримана регіональними органами влади прикордонних регіонів України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії.

Ця стратегія гармонізує ефективно зростання та передбачуваність розвитку транскордонної співпраці в прикордонних регіонах 5-ти країн-членів асоціації Карпатський Єврорегіон.

Під час проведення конференції "Закарпаття та його сусіди" в жовтні 2003 р. було затверджено даний документ на регіональному рівні та підписана 5-ти стороння угода щодо спільної

реалізації Стратегії "Карпати 2003 – 2011". Ця угода отримала назву "Карпатський протокол".

Як бачимо, роль Закарпатської регіональної та місцевої влади в кінці ХХст. і на початку ХХІст. була вирішальною у становленні і розвитку транскордонного співробітництва. Влада розуміла, що процес транскордонної співпраці є реальним механізмом залучення інвестицій, розширення виробничих потужностей, впровадження нових технологій, створення нових робочих місць, вирішення інших важливих проблем регіону.

У 2000 році з ініціативи керівництва Ужгородської міської ради було створено Закарпатське регіональне відділення Асоціації міст України і одним з напрямів своєї діяльності воно обрало співпрацю з органами місцевого самоврядування сусідніх країн. На основі укладених договорів про міста-побратими, побратимами м. Ужгорода є міста Ніредьгаза і Бекешчобо (Угорщина), Кошице і Міхаловце (Словаччина); м. Мукачево - м. Матесалка (Угорщина) і м. Пряшів (Словаччина); м. Сваляви - м. Нірмігаллі (Угорщина) і Стара Лю-

бовня (Словаччина). Міста-лобратими стали формою транскордонної співпраці. З ініціативи Асоціації міст України 18-19 травня 2001р. в м. Ужгороді та Мукачево було проведено Перший Форум міст-партнерів України, Словаччини та Угорщини. Основним питанням Форуму було транскордонне співробітництво міст Карпатського Євросоюзу як чинника соціально-економічного розвитку. На цьому Форумі була прийнята Ужгородська декларація про карпатське європартнерство міст [23].

Під час святкування днів м. Ужгорода, на свято приїжджали делегації на чолі з мерами міст-лобратимів м. Ужгорода, керівники міст і районів Закарпаття. У програмі святкування щорічно підводились підсумки роботи за попередній рік і напружувались завдання на наступний. Результат такої співпраці стало відкриття на базі СШ № 2 початкової словацької школи, а на базі СШ № 5 - польської недільної школи.

Важливим кроком для підтримки розвитку і вдосконалення транскордонної співпраці регіональною владою стало:

- створення Агентства регіонального розвитку та транскордонного співробітництва "Закарпаття". Відповідно до рішення сесії III скликання Закарпатської обласної ради № 378 від 11 січня 2002 року, яке на сьогоднішній день виконує функції центру налагодження транскордонного та міжрегіонального співробітництва між органами влади, інституціями з питань регіонального розвитку, неприбуткових організацій з прикордонних регіонів.

- створення з початку 2004 року управління з питань транскордонного співробітництва Закарпатської облдержадміністрації, основними завданнями якого є забезпечення ефективного транскордонного співробітництва на рівні органів влади прикордонних регіонів, вирішення специфічних транскордонних проблем, співробітництво з Міжнародними донорськими організаціями, в т.ч. забезпечення ефективної участі Закарпатської області в Програмах Сусідства.

- в 2001 році Ужгородська міська рада виступила одним із засновників першого бізнес-інкубатору як на теренах Закарпаття, так і України. Одним з основних напрямів діяльності бізнес-інкубатору була організація і розвиток транскордонних ділових можливостей малого і середнього бізнесу, розробка та сприяння реалізації неприбуткових проєктів у сфері транскордонного ділового співробітництва.

З моменту прийняття рішення Європейським Союзом про своє п'яте розширення з 1 травня 2004 року, яке є безпрецедентне за кількістю нових членів, за глибиною перетворень і створенням принципово нової ситуації для України, політики і

науковці України активно розпочали досліджувати цей процес, прогнозувати ймовірні переваги і ризики, що можуть мати місце, виробляти пропозиції та рекомендації для місцевої влади по розвитку інтеграційних процесів та транскордонного співробітництва у нових умовах з країнами-членами Євросоюзу. Для озвучення і вивірення запропонованих висновків, рекомендацій і пропозицій науковців, політиками з участю регіональної і місцевої влади та залученими міжнародними експертами проводились міжнародні конференції, семінари, "круглі столи". Тематика, місце проведення, організатори цих міжнародних Форумів були викладені вище.

1 травня 2004 року закінчується другий період розвитку транскордонного співробітництва між Закарпатською областю і прикордонними регіонами Польщі, Угорщини, Словаччини і Румунії.

З 1 травня 2004 року формат транскордонного співробітництва змінюється. Законодавство і стандарти Європейського Союзу розповсюдились на його нових членів. Розпочав формуватись новий формат транскордонної співпраці між прикордонними територіями ЄС та України, який опирається на зовнішню політику Євросоюзу і України та укладенні договори і угоди між ними.

Закарпатська облдержадміністрація та виконавчі органи місцевого самоврядування, керуючись укладеними договорами і угодами розробили і встановленому порядку прийняли Програму розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2005-2006 роки.

ВИСНОВКИ

1. Транскордонне співробітництво між прикордонними регіонами України, Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії пройшло три періоди свого становлення та розвитку:

- перший – 1945-1990 роки – транскордонне співробітництво по лінії місцевих партійних організацій;

- другий – 1990-2004 роки – транскордонне співробітництво між прикордонними регіонами незалежних, демократичних держав з ринковою економікою на основі міжнародної та національної організаційно-правової системи, згідно якої основна роль відводиться територіальним общинам і властям;

- третій – 2004 р. і по сьогоднішній день – транскордонне співробітництво буде проводитись на базі програм сусідства направлених на розвиток прикордонної, транскордонної та інформаційної інфраструктури у відповідності з Європейськими стандартами на основі Плану дій Україна – ЄС, Програми сусідства України та країн ЄС, Закону України "Про транскордонне співробітництво".

7. Ініціювати на рівні держави спрощення візового режиму з Європейським Союзом, узаконення трудової діяльності закарпатців у країнах-сусідах;

8. Вирішити проблему з нелегалами на території області, яка виникла після введення візового режиму на кордонах ЄС;

9. Сприяти розвитку структур місцевого врядування, здатних прилучитись і розвивати транскордонну співпрацю;

10. Створити транскордонні робочі групи з питань просторового розвитку на районному та обласному рівнях;

11. Створити і розширювати інституційну базу для транскордонної співпраці з навикам оформлення заявок в європейські фонди, вміння ефективно і раціонально використовувати їхні кошти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Педрій О.С., Студеняк П.Ю., Устич І.І., Дяченко Б.І. Прикордонне співробітництво Закарпатської області із суміжними територіями сусідніх держав (1946-1991) / Нариси історії Закарпаття. Том III (1946-1991). – Ужгород, 2003. – С.232-252.
2. Кіш Є. Українсько-угорське транскордонне співробітництво: можливості та пріоритети у XXI ст. – Ужгород. Ліра, 2003. – 124 с.
3. Кіш Є. Транскордонне співробітництво і регіональна політика Європейського Союзу.// На шляху до Європи. Український досвід євро регіонів.// За ред. С. Максименка, І. Студеннікова. – К.: Логос, 2002. – 224 с.
4. Митряєва С. Виклики та можливості розвитку транскордонного співробітництва в умовах розширення ЄС.// Регіональна політика ЄС після його розширення. Збірник матеріалів міжнародного семінару/ За ред. О.С. Власюка і ін. – Ужгород: Ліра, 2004. – 242 с.
5. Мікловда В.П. Ринкова трансформація економіки регіону. – Ужгород: Карпати, 2000. – 185 с.
6. Сергієнко Т. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. - К. Інститут історії НАН України, 2003. – 20 с.
7. Ландовський Е. Ужгород на зламі епох, рукопис. – 500 с.
8. Закон України від 24 червня 2004 року № 1861 – IV “Про транскордонне співробітництво”.
9. Закон України від 21 травня 1997 року № 280/37 – ВР “Про місцеве самоврядування”.
10. Закон України від 09 квітня 1999 року № 586 – XIV “Про місцеві державні адміністрації”.
11. Основні напрямки зовнішньої політики України. К, 1993.
12. Європейська Хартія місцевого самоврядування, Страсбург, 15 жовтня 1985 року.
13. Європейська Рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, Мадрид, 21 травня 1980 р.
14. Угода про партнерство і співробітництво, Київ, 14 червня 1994 року.
15. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615.
16. Програма інтеграції України до Європейського Союзу, затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2000 р., № 1072.
17. Закон України від 06 березня 1992 р. № 2171 – XII “Про приватизацію невеликих підприємств”.
18. Закон України від березня 1992 року № 2163 – XII “Про приватизацію державного майна”.
19. Закон України від лютого 1997 року № 89/97-ВР “Про приватизацію державних підприємств”.
20. Закон України від лютого 1991 року №697-XII “Про власність”.
21. Закон України від вересня 1991 року №1676-XII “Про господарські товариства”.
22. План дій Україна – ЄС, Київ, 20 лютого 2005 року.
23. Ужгородська декларація про карпатське європартнерство міст, 18 травня 2001 року, м. Ужгород.